

Khổng Tử

HOÀNG KHÔI dịch

Xuân Thu

TAM TRUYỆN

TẬP 2

Nhà xuất bản Thành phố Hồ Chí Minh

XUÂN THU TAM TRUYỆN
(TẬP III)

KHỔNG TỬ

XUÂN THU TAM TRUYỆN

春秋三傳

TẬP BA

Bản dịch : **HOÀNG KHÔI**

NHÀ XUẤT BẢN TP. HỒ CHÍ MINH

XUÂN THU QUYỂN THỨ BẢY

文公

VĂN CÔNG

Dương Sĩ Huân - Theo sách Lỗ Thế gia, Văn Công tên là Điện, con Hi Công, lên ngôi năm thứ 26 đời vua Tương Vương nhà Chu. Xét tính tình từ huệ, yêu dân, cho nên đặt tên Thụy là Văn.

Năm Ất Mùi, vua Tương Vương năm thứ 26.

元年

NGUYỄN NIÊN

NĂM ĐẦU

Tấn Tương năm thứ hai. Tề Chiêu năm thứ 7. Vệ Thành năm thứ 9. Sái Trang năm thứ 20. Trịnh Mục năm thứ 2. Tào Cung năm thứ 27. Trần Cung năm thứ 6. Kỳ Hoàn năm thứ 11. Tần Mục năm thứ 34. Sở Thành năm thứ 46.

春王正月公即位

XUÂN, VƯƠNG, CHÍNH NGUYỆT, CÔNG TỨC VỊ

MÙA XUÂN, VƯƠNG, THÁNG GIÊNG,

LỖ CÔNG LÊN NGÔI

Cốc - Nổi ngôi chính đáng, thế là được chính.

Xét - Hồ Truyền căn cứ vào Kinh Thư, về thiên Lễ Cư Tang, và các thiện nhà Ngụ, nhà Thương, có bàn rằng, vị Trưng Tế thay mặt vua làm lễ cáo miếu, rồi điều khiển bách quan, trừ

vua ra, không thân dự. Nay lấy sách Chu Tử xét lại, thì biết rằng việc khác có thể thay mặt, chứ việc lên ngôi, thì không có lý thay mặt được. Tăng Tử hỏi về lễ nghi lúc cư tang, thì được biết mọi lễ tế, cứ qua năm, mới cáo miếu, vậy người khác thay mặt được, nhưng đến việc lên ngôi, và đổi niên hiệu để giám lâm các bầy tôi, thì sao thay mặt được. Cho nên không theo Hồ Truện.

二月癸亥日有食之

NHỊ NGUYỆT, QUÝ HỢI, NHẬT HỮU THỰC CHI
THÁNG HAI, NGÀY QUÝ HỢI, CÓ NHẬT THỰC

Theo Công Dương, thì trên chữ nhật có chữ sóc.

Đỗ Dự - Không chép chữ sóc, là Sử bỏ sót.

Triệu Bằng Phi - Không chép chữ sóc, là đã bỏ lễ sóc.

天王使叔服來會葬

THIÊN VƯƠNG SỬ THỨC PHỤC LAI HỘI TÁNG
THIÊN TỬ (VUA CHU) SAI THỨC PHỤC
TỚI DỰ LỄ TÁNG (CHÔN)

Tả - Năm dậu, mùa xuân, Thiên Tử sai chức Nội sử là Thúc Phục tới dự lễ táng. Công Tôn Ngao nghe nói Phục sành về khoa tướng số, mời đến coi tướng cho hai người con. Thúc Phục nói: Một người là Cốc thì biết cung dưỡng, một người là Nam thì biết tế tự. Cốc mặt mũi đầy đặn, tất là người có hậu ở đất nước Lô này.

Phụ lục Tả Truyện - Năm đó, lịch đặt tháng nhuận vào tháng ba, thế là không theo đúng lễ. Xưa Tiên Vương đặt lịch đúng thời: Bắt đầu tính từ buổi đầu, thì toán số không sai nhầm. Giữ phần chính ở giữa, thì dân tin tưởng không nghi ngờ. Các ngày thừa cho vào cuối thì việc không rối loạn.

Chú thích: Theo Tả Thị thì tháng nhuận năm ấy không phải ở tháng ba.

Công Thi - Sao lại chép là tới dự táng? Vì dự táng là đúng lễ.

Cốc Thi - Chép dự táng là tôn trọng lễ nghi Thiên tử.

夏 四 月 丁 巳 葬 我 君 僖 公

HẠ, TỬ NGUYỆT, ĐINH TÝ,

TÁNG NGÃ QUÂN HI CÔNG

MÙA HẠ, THÁNG TƯ, NGÀY ĐINH TÝ,

TÁNG VUA TA LÀ HI CÔNG

Tả Thi - Mùa hạ, tháng tư, ngày Đinh Tỵ, táng Hi Công.

Cốc Thi - Khi mất, chép là Công hoăng. Khi táng chép là vua ta. Chép có trước, có sau. Mất rồi mới đặt tên thụy, là để hoàn thành đức tính. Thế là khi chết rồi mới đặt thêm.

天 王 使 毛 伯 來 錫 公 命

THIÊN VƯƠNG SỬ MAO BÁ LAI TÍCH CÔNG MỆNH

THIÊN TỬ SAI MAO BÁ ĐEM

SẮC PHONG TỚI CHO VUA LỔ TA

Tả Thi - Vua sai tước Bá nước Mao tên là Vệ đem sắc phong tới (tích mệnh).

Công Thi - Tích là gì? Là tứ, là cho. Mệnh là gì? Là thêm phạm phục.

Cốc Thi - Theo lễ, thì có thụ mệnh, là tới nhận, chứ không có lai tích mệnh. Tích mệnh không phải là chính.

晉 侯 伐 衛

TẤN HẦU PHÁT VỆ

TẤN HẦU ĐÁNH NƯỚC VỆ

Tả Thi - Về cuối đời Tấn Văn Công, các chư hầu tới châu nước Tấn. Vệ Thành Công không châu, sai Không Đạt xâm Trịnh.

đánh đất Diên Tý và đất Khuông. Tấn Tương Công nổi ngôi đã qua năm, cho báo cáo các chư hầu để phạt nước Vệ cùng đất Nam Dương. Tướng Tiên Thà Cư nói: Xin đừng theo vết xe Vệ, sẽ có họa (Vệ không châu). Xin nhà vua hãy châu Thiên tử, rồi tôi sẽ cầm quân. Tấn Hấu mới châu Thiên tử ở đất Ôn. Tiên Thà Cư, Tử Thân, đem quân tới Vệ. Tháng năm, ngày Tân Dậu, mừng một, vây đất Thích. Tháng sáu, ngày Mậu Tuất lấy được, bắt được Tôn Chiêu Tư.

Khuông ở về Dinh Xuyên. Thích là ấp nước Vệ.

叔孫得臣如京師

THÚC TÔN ĐẮC THẦN NHƯ KINH SƯ

THÚC TÔN ĐẮC THẦN NHƯ KINH SƯ (NHÀ CHU)

Tả Thị - Lỗ đại phu Thúc Tôn Đắc Thần tới châu Thiên Tử.

Đỗ Dự - Tạ ơn tích mệnh. Đắc Thần là cháu Thúc Nha.

衛人伐晉

VỆ NHÂN PHẠT TẤN

NGƯỜI VỆ ĐÁNH NƯỚC TẤN

Tả Thị - Người Vệ báo cáo nước Trần. Trần Cung Công nói: Nếu Tấn con tới đánh, thì ta cũng cố hòa. Vệ Không Đạt cầm quân đánh Tấn. Người quân tử cho là Vệ theo đúng đường lối xưa, tức là bàn với nước Trần.

Lưu Sưởng - Ta thị cho là đúng đường lối xưa. Tả Thị bàn sai. Xưa tuy có bàn mưu với nước ngoài, việc bàn đó tất do việc nghĩa. Nay Trần với Vệ bàn mưu gì: Mưu phản bạn, xâm lấn nước nhỏ. Thế đâu có phải là theo đường lối xưa.

秋公孫敖會晉侯于戚

THU, CÔNG TÔN NGAO HỘI TẤN HẦU VU THÍCH
MÙA THU, CÔNG TÔN NGAO HỘI VỚI TẤN HẦU TẠI ĐẤT THÍCH

Đây là mở đầu, đại phu chuyên đi hội họp với chư hầu.

Tả Thị - Mùa thu. Tấn Hầu phân ranh giới đất Thích, cho nên Công Tôn Ngao mới đi hội.

冬十月丁未楚世子商臣弑其君郢

ĐÔNG, THẬP NGUYỆT, ĐINH MÙI, SỞ THẾ TỬ
THƯƠNG THẦN, THÍ KỶ QUÂN QUÂN

MÙA ĐÔNG, THÁNG 10 NGÀY ĐINH MÙI, SỞ THẾ TỬ
LÀ THƯƠNG THẦN GIẾT VUA LÀ QUÂN

Công thị và Cốc Thị, viết chữ Quân ra chữ Khôn.

Tả Thị - Trước kia, Sở Tử (vua Sở, tước Tử) định cho Thương Thần làm Thái tử, có hoi Lệnh Doãn Tử Thượng. Tử Thượng nói: "Nhà vua tuổi chưa cao, mà yêu nhiều con, không riêng ai. Đã lập ma bai đi thì sinh loạn. Nước Sở ta, lập làm vua, thường là con nhỏ, không cứ phai con trưởng. Và lại, Thương Thần, mắt như mắt ong, tiếng như tiếng lang, thế là tướng người tàn nhẫn, không nên cho nối ngôi". Vua không nghe, cứ lập Thương Thần. Thế rồi lại muốn phế đi mà lập Vương Tử Chúc. Thương Thần nghe đoán, nhưng tin chưa được chắc, mới hỏi Sư phó là Phán Sùng, làm thế nào được biết rõ.

Sùng nói: Đặt tiệc mời bà Giang Mễ, rồi làm ra cách bắt kính (Giang Mễ là em vua lấy chồng ở đất Giang). Thương Thần theo kế. Giang Mễ giận, thốt ra mấy câu: "Đồ thất phu, thảo nào, vua muốn giết mày mà lập Chúc". Thương Thần báo cho Sư Phó.

Sư Phó nói: Thề thì tin đúng rồi. Ngài có thể thờ Chúc làm vua không?

Đáp: Không.

Hỏi: Có muốn chạy trốn ra nước ngoài không?

Đáp: Không.

Hỏi: Có dám làm đại sự không?

Đáp: Làm được.

Mùa đông tháng 10, lấy giáp sĩ trong cung mình vây Thành Vương. Vua xin hãy cho ăn xong món chân gấu, rồi hãy chết. Con không cho. Thành Vương phải tự vẫn (ngày Đinh Mùi). Đặt tên thụy cho là Linh thì mắt không nhắm. Đặt lại cho là Thành, mới nhắm mắt.

Thương Thần nói ngôi tức là Mục Vương. Cho Sư Phó Phan Sùng, nhà cửa, lâu đài, và cho làm Thái Sư, kiêm Chương Vệ Quân, coi giữ Vương Cung.

Cốc Thị - Khôn (tên vua Sở theo Cốc Thị) chết mà chép ngày, là để ghi cẩn thận việc Thương Thần giết vua. Đối với Di Địch thì không có nói chính hay bất chính.

Lưu Sưởng - Cốc Lương nói chép ngày là để ghi cẩn thận việc Thương Thần giết vua. Nói thế sai. Ví như không chép ngày thì không ghi cẩn thận việc Thương Thần giết vua hay sao.

Vương Tích Tước - Truyền chép: Nghe đặt Thụy là Linh, thì không nhắm mắt, đổi là Thành thì nhắm mắt. Vua chết rồi, lúc táng mới đặt tên thụy, chứ có đâu chưa chôn đã đặt tên Thụy. Đó là Tà Thị xuyên tạc.

Xét - Đường Quách Du nói với Thế Tử Hoành rằng: Kinh Xuân Thu, ý nghĩa bao hay biếm, để lấy thiện khuyến khích, lấy ác răn dạy. Cho nên tiếng ác của Thương Thần nghìn năm không mất. Lời đó là hợp với ý chí Thánh nhân. Cho nên, Xuân Thu được viết ra, là bọn loạn thân, tặc tứ phái kinh sợ. Hoành, trời cho tính nhân ái sẵn, cho nên không nở đọc, chứ không phải là Quách Du giảng sai nhầm nghĩa Kinh, mà cho là nên bỏ Xuân Thu đi.

Hồ Truyền rất chê thuyết đó, cho là thân chết rồi, tiếng ác cứ còn, chưa du de giảng buộc tâm trí kẻ gian tà. Bao là nên răn kẻ làm ác, đàn chứng bằng lời bàn họ Đông, việc thoàn thì không quá trách, mà nguyên do việc ác thì xét rất gắt gao.

thường nhiều lần kể tội Thánh Vương, việc Thương Thần y như tư phải đền Thế là Hồ Thị đã làm loạn danh và phận trong Kinh, cần đo nặng nhẹ đảo ngược. Vậy bỏ Hồ không chép.

公孫敖如齊
CÔNG TÔN NGAO NHƯ TÊ
CÔNG TÔN NGAO SANG TÊ

Tả Thị - Mục Bá (Công Tôn Ngao) sang Tê, khởi đầu lễ sinh. Thế là đúng lễ. Phàm vua mới lên ngôi, chức Khanh tới sinh, là để sửa soạn lại việc giao hiếu cũ, để mong giúp nhau. Giao hiếu với nước láng giềng là để giữ xã tắc mình. Đó là đạo trung, tín, ty, nhượng. Trung là cái chính, cái ngay của đức. Tín là làm cho đức được bền. Ty nhượng là nhượng nhịn, kém vế, là nền tảng của đức.

Phụ lục Tả Truyện - Về việc ở Hào, người Tấn đã thả các tướng Tần về. Các đại phu và quan chức Tần đều nói với Tấn Bá (vua Tấn): Việc thua này là tội ở tướng Mạnh Minh, xin giết đi. Tấn Bá nói: Đó là tội ta. Kinh Thi có câu: Gió to hại vật, người tham hại người hay. Người hay nghe đạo đức thì mừng rỡ, người dờ nghe điển pháp thì u mê. Ta không dùng hay, ta thành dờ. Đó tham là như thế. Ta thực là tham, cho nên gây họa cho đại phu. Đại phu đâu có tội. Thế rồi cứ dùng Mạnh Minh ở chức cũ.

Uông Khắc Khoan - Chư hầu triều sinh nhau, Tả Thị đều cho là có lễ. Tả Thị đã không xét lễ nghi trong việc tang, thông thường ai cũng phải biết, lại không khảo cứu đến việc tôn Chu, việc giao tế. Lỗ Hi Công năm thứ 30, Tê Chu Công tới sinh, thì Công Tử Toại đáp lễ tại Kinh, mà bắt đầu sinh ở Tấn. Cùng năm đó, Mao Bá tới Lô tích mệnh, thì Đắc Thần tới Kinh tạ ơn, mà Ngao cũng mới tới sinh lễ ở Tê. Dem các việc ra so sánh, tuy không cần chê, mà sự không phải đã thấy rõ.

Xét - Vua chư hầu cư tang, kiêng đừng có thân dự hội thể. Còn như cho bầy tôi đi thay thì sao không được.

Lễ bang giao có kỳ hạn thường, sự đi lại có định, theo lễ